

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
- Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/1387	22 juni 1994

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 26/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

[REDACTED SIGNATURE]

Kolonel - KLu

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

[REDACTED]
VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/1307 d.d. 22 juni 1994

AAN:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

INTERN:

HMID ✓
HACIV t.a.v. BCI ✓
HAI ✓
HMA ✓
CIC ✓
Archief ✓

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

26/94

(Afgesloten 221200 JUN 1994)

Bosnië-Herzegovina

De strijd in Bosnië-Herzegovina vertoont een wisselende intensiteit. Nadat VN-functionarissen op 17 juni hadden laten weten te vrezen dat het sinds enkele dagen heersende staakt-het-vuren niet zou stand houden, meldden zij twee dagen later dat de strijd weer was afgenomen. Inmiddels hebben woordvoerders van de VN verklaard dat met name de Moslims zich schuldig maken aan bestandsschendingen, terwijl de Serviërs het bestand over het algemeen goed naleven. De Bosnisch-Servische politiek leider Karadzic heeft gedreigd met tegenoffensieven indien de Moslims hun operaties in centraal-Bosnië niet staken.

De zogenaamde "contactgroep", die onder auspiciën van de VN, de EU, Rusland en de VS bemiddelt in de Bosnische burgeroorlog, overlegt nog steeds over de formulering van een compromisvoorstel, dat een oplossing moet bieden voor de nu nog onverenigbare territoriale eisen van Serviërs en Moslims. Laatstgenoemden hebben voor de met de Kroaten gevormde Federatie aanspraak gemaakt op 58% van het Bosnische grondgebied. De Serviërs hebben aangegeven bereid te zijn een klein deel van het door hen beheerste terrein (dat ruwweg correspondeert met 70% van Bosnië-Herzegovina) af te staan, maar zeker niet in de door de Moslims geëiste mate. Tijdens zijn recente bezoek aan Moskou heeft Karadzic gesteld eventueel bereid te zijn 4% van het Bosnische grondgebied op te geven, maar slechts indien aan de Serviërs Sarajevo en Tuzla zou worden afgestaan. Deze opstelling is vanzelfsprekend onaanvaardbaar voor de Moslims.

De contactgroep zegt uit te gaan van een gebiedsverdeling van 51% voor de Federatie en 49% voor de Serviërs. Hoewel het definitieve voorstel nog niet gepresenteerd is, zijn er enkele indicaties op welke wijze zij de bestaande tegenstellingen over de gebiedsverdeling hoopt te overbruggen. Zo is sprake van de instelling van zogenaamde "grijze zones" in een aantal steden die voor de oorlog een Moslim-meerderheid kenden, maar inmiddels door de Serviërs bezet en etnisch gezuiverd zijn. Deze gebieden zouden in de visie van de contactgroep onder VN-bestuur worden geplaatst. Er bestaat nog onzekerheid welke gebieden het hier zou betreffen, maar het zou om ruwweg 4% van het Bosnische grondgebied gaan.

Ook is sprake van politieke en economische impulsen om de strijdende partijen te bewegen tot instemming met de voorstellen van de contactgroep. Zo wordt gesproken over opheffing c.q. aanscherping van de sancties tegen "Joegoslavië", afhankelijk van de reactie van de Bosnische Serviërs. Ook werd gezinspeeld op intrekking van de internationale politieke steun aan de Moslims, indien dezen de betreffende voorstellen zouden afwijzen. De Britse minister van Buitenlandse Zaken Hurd heeft in dat kader tevens de formele opheffing van het embargo op wapenleveranties aan de Bosnische Moslims en terugtrekking van UNPROFOR uit Bosnië-Herzegovina als mogelijke maatregelen genoemd.

Twijfelachtig blijft of de pogingen van de contactgroep kans van slagen hebben. De standpunten van de Moslims en de Serviërs liggen zeer ver uiteen. Zoals uit de bovenvermelde uitspraak van Karadzic blijkt, zijn de Bosnische Serviërs nog

[REDACTED]

niet overtuigd van de noodzaak van ingrijpende territoriale concessies. De Moslims van hun kant zijn, zoals reeds eerder gemeld, van mening dat zij op sommige plaatsen de militaire situatie in eigen voordeel kunnen ombuigen. Tegen die achtergrond waren zij ook gekant tegen een langdurig staakt-het-vuren. Het moet niet uitgesloten worden dat zij voor de Serviërs onaanvaardbare territoriale eisen zullen blijven stellen teneinde een doorbraak in het vredesoverleg te verhinderen en zo de optie open te houden om met militaire middelen de Servische territoriale veroveringen op termijn terug te draaien. Ook wordt het bemiddelingsproces gecompliceerd doordat beide partijen hebben aangegeven dat bij de onderhandelingen over territorium naast percentages ook andere factoren in aanmerking moeten worden genomen, zoals de samenhang van de gebieden en de verdeling van de natuurlijke hulpbronnen.

Karadzic heeft inmiddels gesteld dat hij zou kunnen instemmen met de voorstellen van de contactgroep, maar slechts als basis voor verdere onderhandelingen. Hij herhaalde zijn bereidheid bepaalde gebieden op te geven, maar onderstreepte tevens dat het zou moeten gaan om een ruil met andere gebieden. Zo zei hij te willen instemmen met toewijzing van de enclaves aan de Bosnisch-Servische grens aan de Moslims, maar alleen indien dezen bereid zouden zijn die enclaves weer in te ruilen voor goede verbindingen tussen de Moslim-gebieden rond Sarajevo en in centraal-Bosnië. Overigens stelde Karadzic opnieuw een tweedeling van Sarajevo voor, waarbij het oostelijke deel aan de Serviërs zou moeten worden toegewezen. Hij wees Servische concessies in noord-Bosnië af, onder meer omdat aldaar vóór de Tweede Wereldoorlog (!) een Servische meerderheid gevestigd zou zijn geweest, en omdat de Serviërs in west-Bosnië naar zijn mening aangewezen zijn op goede verbindingen met "Joegoslavië". Om die reden eiste Karadzic ook verbreding van de Posavina-corridor in het noordelijke Savadal, al verklaarde hij zich bereid de Moslims gebruik van de haven van Brcko aan de Sava te garanderen. Met betrekking tot Herzegovina stelde Karadzic aan Kroatië een uitruil van gebieden voor. De Kroaten zouden een aanzienlijk terrein in het achterland van de havenstad Dubrovnik verwerven, indien zij aan de Bosnische Serviërs een deel van de kuststrook ten zuiden van die stad zouden afstaan, met inbegrip van het schiereiland Prevlaka.

Met de geciteerde uitspraken wil Karadzic zijn bereidheid tot compromissen benadrukken. Op het oog lijkt hij tegemoet te komen aan sommige eisen van zijn tegenstanders; zo hebben de Moslims toegang tot de Sava als een van hun eisen gesteld. Ook hebben de Kroaten laten blijken dat verbetering van hun posities rond Dubrovnik een van hun doelstellingen is. Zij zullen echter vermoedelijk niet bereid zijn met dat oogmerk de Bosnische Serviërs een toegang tot de zee te bieden. Bovendien is Prevlaka, dat de toegang tot de "Joegoslavische" marinebases beheerst, van grote strategische waarde. De Moslims van hun kant zullen vermoedelijk weinig vertrouwen hebben in de garanties voor het gebruik van een Servische haven aan de Sava. Bovendien zouden de Serviërs, indien de ambities van Karadzic zouden worden gerealiseerd, een territoriaal tamelijk coherent en etnisch "zuiver" gebied verwerven. Tenslotte zou de door Karadzic genoemde ruil van gebieden de door de Moslims gewenste verdeling van het Bosnische territorium niet dichterbij brengen. Daarom zullen de Moslims en Kroaten zeer waarschijnlijk niet op deze voorstellen ingaan.

De Bosnische president Izetbegovic heeft inmiddels aangegeven dat hij instemming met een vredesplan in ieder geval afhankelijk wil stellen van wederzijdse erkenning van alle deelrepublieken van het voormalige Joegoslavië. Izetbegovic wil daarmee kennelijk met name aan Kroatië en Servië een erkenning ontlokken van de

[REDACTED]

territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina. Daarmee zouden zij formeel afstand nemen van het streven naar gebiedsuitbreiding ten koste van die republiek. Bovendien zou een dergelijke erkenning steun betekenen aan de opvatting dat Izetbegovic als president van Bosnië-Herzegovina de legitieme vertegenwoordiger is van alle Bosnische bevolkingsgroepen. Het is de vraag of de betrokken regeringen daartoe bereid zijn.

Een Kroatisch dagblad maakt melding van een snelle toename in het aantal wapens waarover de Bosnische (Moslim-)strijdkrachten beschikken. Vooralsnog zou het met name gaan om lichte wapens, waarvan ongeveer de helft binnenslands geproduceerd zou zijn. De andere helft zou het land binnengesmokkeld worden via Kroatië en de Bosnisch-Kroatische gebieden. Volgens het betreffende artikel zouden Iran, Maleisië en Turkije de belangrijkste leveranciers zijn. Op korte termijn zou het Bosnische leger volgens het artikel de beschikking kunnen krijgen over grote aantallen tanks en pantservoertuigen; zelfs zouden in "bevriende islamitische landen" faciliteiten gereed worden gemaakt voor de produktie van gevechtsvliegtuigen voor de Bosnische Moslims.

Het betrokken blad heeft in het verleden herhaaldelijk kritiek geuit op het Kroatische bewind. Denkbaar is derhalve dat het betreffende artikel ten dele bedoeld is om de betrokkenheid van Kroatië bij wapensmokkel naar het buurland, en daarmee de ontduiking van het wapenembargo, aan de kaak te stellen. Het lijkt echter weinig twijfel dat de uitrusting van de Bosnische strijdkrachten de afgelopen maanden inderdaad aanzienlijk is verbeterd; het ligt bovendien voor de hand dat een deel van de genoemde wapens via Kroatië naar Bosnië is vervoerd, al dan niet met medeweten van de Kroatische regering. De genoemde islamitische landen (die op Iran na alle een bijdrage leveren aan UNPROFOR) zijn al vaker beticht van het leveren van (wapen)hulp aan de Bosnische Moslims.

Er zijn geruchten dat leden van de strijdkrachten van het voormalige Bosnische presidiumlid Abdic, die in de westelijke enclave rond Bihac strijd voert tegen Bosnische regeringstroepen, de afgelopen dagen zijn gearresteerd. Deze berichten zijn nog niet bevestigd, maar berusten mogelijk op waarheid. De reden kan zijn gelegen in het feit dat de troepen van Abdic enig gebied hebben verloren aan de regeringseenheden. Een van de redenen voor dit terreinverlies was dat de Serviërs uit de omliggende gebieden, die Abdic in het verleden regelmatig (artillerie)steun hebben verleend, de afgelopen dagen deze steun deels hebben onthouden. Overigens moet niet worden uitgesloten dat de berichten over de arrestaties afkomstig zijn van de tegenstanders van Abdic en tot doel hebben de verdeeldheid in zijn kamp aan te wakkeren.

De Chef Staf van de Kroatisch-Servische strijdkrachten heeft ten overstaan van VN-waarnemers te kennen gegeven dat zijn eenheden militair zullen interveniëren als de Bosnische (Moslim-)strijdkrachten rond Bihac te veel terreinwinst zouden boeken. Volgens de betrokken officier zouden zijn troepen met Abdic een lijn zijn overeengekomen, die de regeringseenheden niet mogen overschrijden. Lokale VN-eenheden zouden tevoren van eventuele Servische offensieve operaties op de hoogte worden gesteld. Persberichten stellen dat er zich al Kroatisch-Servische tanks in de Bihac-enclave bevinden. Hoewel er mogelijk tussen Abdic en de Kroatisch-Servische strijdkrachten afspraken zijn gemaakt over eventuele grensoverschrijdende operaties, zal de assistentie zich vermoedelijk in de praktijk beperken tot artilleriesteun. Mede gezien de spanningen in Kroatië zelf is de kans dat Kroatisch-Servische eenheden daadwerkelijk ten gunste van Abdic de grens tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina zullen overschrijden, tamelijk klein. Het

[REDACTED]

is twijfelachtig of een dreigende nederlaag van Abdic door de Kroatische Serviërs als voldoende aanleiding daartoe zal worden beschouwd.

De Bosnisch-Servische vice-president Plavsic heeft scherpe kritiek geuit op de "Joegoslavische" president Lilic, die zoals gemeld de Bosnische Serviërs een te halsstarrige houding had verweten in het vredesproces. Plavsic zei dat ieder die zich aan chantage schuldig maakt en het belang van het Servische volk veronachtzaamt, uiteindelijk gedoemd is te verliezen. De uitspraak van Lilic hield verband met het gevoel van vele "Joegoslavische" Serviërs dat zij door de sancties worden gestraft voor iets waarvoor slechts de Bosnische Serviërs schuld dragen. De reactie van Plavsic is veroorzaakt door de vrees van de Bosnische Serviërs dat "Joegoslavië" bereid is hun belangen en die van de Kroatische Serviërs op te offeren, indien dat voor opheffing van de sancties noodzakelijk zou zijn.

Kroatië

Een oppositioneel Kroatisch blad heeft een enquête gehouden over de aanwezigheid van VN-troepen in de UNPAs. Ongeveer 80% van de ondervraagden bleek hierover een negatieve mening te hebben. Denkbaar is dat deze cijfers zijn gemanipuleerd om president Tudjman, die tot op heden voortdurend heeft ingestemd met verlengingen van het mandaat van UNPROFOR, te bekritisieren. Desondanks lijdt het weinig twijfel dat een groot aantal Kroaten ontevreden is met de status quo rond de UNPAs. Deze ontevredenheid vormt een groot politiek probleem voor de regering-Tudjman. Zoals bekend is sprake van een leegloop van de parlementaire fractie van de partij van Tudjman (HDZ). Op grond daarvan moet zij rekening houden met vervroegde verkiezingen, waarbij de HDZ, zeker gezien de weinig rooskleurige economische situatie, haar meerderheid in het parlement dreigt te verliezen. Het voortduren van de politieke impasse rond de Krajina ondergraaft de politieke speelruimte van Tudjman c.s.

In dit verband is vermeldenswaard dat het overleg tussen vertegenwoordigers van de Krajina en van de Kroatische regering, dat op 16 juni zou worden gehouden in UNPA-zuid, door laatstgenoemde partij te elfder ure is afgelast. Als reden werd het feit genoemd dat Kroatische media niet op Servisch gebied werden toegelaten, terwijl de Kroatisch-Servische pers wel aanwezig was bij de vorige besprekingen in Zagreb. In de praktijk is echter aannemelijk dat er verband bestaat met de bovengenoemde onvrede onder de Kroatische bevolking over Tudjman's politiek ten aanzien van de Krajina.

Daarbij dient te worden onderstreept dat ook aan Servische zijde weinig bereidheid lijkt te bestaan tot daadwerkelijke onderhandelingen. Weliswaar dringt de president van Krajina, Martić, aan op besprekingen, maar hij heeft daarbij aangegeven dat deze slechts kunnen plaatsvinden op basis van pariteit tussen zijn "staat" en Kroatië. Indicatief is ook het feit dat de regering van de Krajina aan eventueel herstel van economische betrekkingen met Kroatië, één van de stappen die op korte termijn zouden moeten plaatsvinden, zeer provocatieve en derhalve voor Kroatië a priori onaanvaardbare eisen heeft verbonden; zo zouden betalingen voor geleverde diensten en uitkeringen aan gepensioneerden in de Krajina moeten plaatsvinden in harde valuta.

Tegen deze achtergrond lijkt de Kroatische regering de patstelling rond de UNPA's slechts gewapenderhand te kunnen doorbreken. Zoals reeds eerder gemeld, hebben Kroatische functionarissen er de afgelopen weken herhaaldelijk op gezinspeeld dat het in september a.s. aflopende mandaat van UNPROFOR ditmaal niet verlengd zal worden en de betrokken gebieden met militaire middelen zullen wor-

[REDACTED]

den heroverd. Daarbij speelt een hoofdrol de vrees van de Kroatische regering dat de status quo in de UNPA's bij uitblijven van een politiek akkoord met de Servische machthebbers over de politieke toekomst van de Krajina steeds verder geconsolideerd wordt.

Servië/Montenegro

De leider van de oppositionele Servische Radicale Partij, Seselj, heeft gesteld dat vereniging van Servië met de andere "Servische" gebieden in het voormalige Joegoslavië (met name die in Bosnië-Herzegovina en Kroatië) niet in het belang is van de Servische president Milosevic, omdat dit een groot aantal nieuwe kiezers zou betekenen die niet op Milosevic zouden stemmen. Volgens Seselj probeert Milosevic zich te ontdoen van Karadzic, omdat deze een potentieel rivaal zou zijn in eventuele verkiezingen in zo'n verenigde staat.

Seselj was tot vorig jaar een (informeel) bondgenoot van Milosevic in het Servische parlement, maar heeft eind 1993 een breuk met de Servische president uitgelokt omdat hij meende dat Milosevic de belangen van de Bosnische en Kroatische Serviërs onvoldoende behartigde. Ook de beschuldiging dat Milosevic afstand neemt van de groot-Servische gedachte moet tegen die achtergrond worden gezien. Tot op heden heeft Milosevic niets gedaan dat de uiteindelijke staatkundige vereniging van alle Serviërs doorkruist, maar in extreem-nationalistische kringen (zoals die van Seselj) wordt hem een te pragmatische opstelling verweten. Er zijn geen aanwijzingen dat Milosevic zich op korte termijn van Karadzic wil ontdoen. Weliswaar was er in het verleden sprake van wrijvingen tussen beide politici, maar er lijkt zich in de praktijk geen alternatief voor Karadzic aan te dienen. Het is echter wèl in het belang van Seselj om de verdeeldheid tussen beide politici te versterken.

[REDACTED] in het voormalige Joegoslavië meldt dat er aanwijzingen zijn dat het Montenegrijnse ministerie van Buitenlandse Zaken zal worden opgeheven. De huidige minister, Lekic, zal naar alle waarschijnlijkheid worden benoemd tot "Joegoslavisch" ambassadeur in Italië, en niet worden opgevolgd. Zoals reeds eerder gemeld, streeft Servië naar opheffing van alle instellingen van de beide republieken waaruit "Joegoslavië" bestaat, ten gunste van versterking van de federale organen. In de praktijk zou dit, gezien het verschil in grootte tussen beide republieken, neerkomen op een vergroting van de invloed van Servië. Op grond daarvan had een groot aantal functionarissen, onder wie de Montenegrijnse president Bulatovic, gesteld te staan op het recht een zelfstandige buitenlandse politiek te voeren en meer in het algemeen zich met hand en tand te zullen verzetten tegen het dreigende verlies van de eigen identiteit van Montenegro. Indien de melding van [REDACTED] juist is, wijst dit erop dat het verzet van Montenegro onvoldoende is geweest. Bij dit alles dient te worden onderstreept dat Montenegro, ook in zijn buitenlandse politiek, blijk had gegeven van bereidheid tot een meer flexibele opstelling dan Servië en zichzelf in zekere zin zag als slachtoffer van de harde Servische houding in de Joegoslavische crisis.

Macedonië

Er zijn opnieuw aanwijzingen dat de sancties tegen "Joegoslavië" worden ontdoken via Macedonië. In recente diplomatieke berichtgeving van de voorzitter van de EU (Griekenland) werd gemeld dat in een week tijd meer dan 1000 vrachtwagens en bijna 400 wagonladingen de grens hebben overschreden. In de berichten wordt gesuggereerd dat de Macedonische autoriteiten tenminste passieve steun verlenen aan deze smokkel. Vast staat dat er vanuit Macedonië, evenals uit andere buur-

[REDACTED]

landen van "Joegoslavië", overtredingen plaatsvinden van de handelsboycot tegen dat land. Wellicht is het aantal schendingen uit of via Macedonië relatief groot. Dit kan worden verklaard uit de abominabele economische situatie in het land, de blokkade van de Macedonische grens door Griekenland, en het feit dat vrijwel alle Macedonische infrastructuur in noord-zuidrichting loopt. Waarschijnlijk zijn de Macedonische autoriteiten inderdaad op enige wijze bij deze ontwikkelingen betrokken. Overigens moet onderstreept worden dat Griekenland er politiek belang bij heeft deze Macedonische betrokkenheid te benadrukken in het licht van de Grieks-Macedonische controversen.

Leden van enkele etnische minderheden in Macedonië hebben twijfels geuit over het verloop van de voorbereiding van de volkstelling, die tussen 21 juni en 5 juli plaatsvindt. Vertegenwoordigers van zowel de Serviërs en Montenegrijnen als de Albanen hebben gesteld dat de strikte criteria voor het Macedonische staatsburgerschap de etnische Macedoniërs bevoordelen en de deelname van etnische minderheden aan de volkstelling beperken. Bovendien zouden volgens de genoemde verklaringen lokale overheden dermate ondoelmatig optreden dat vele leden van de etnische minderheden niet over legitimatiebewijzen beschikken, en daardoor evenmin in de census zullen worden opgenomen. De Albanese partijen hebben inmiddels aangekondigd geen medewerking te zullen verlenen aan de volkstelling.

Zoals reeds eerder gesteld, stellen de Albanen en Serviërs dat hun aandeel in de bevolking groter is dan de officiële cijfers, die dateren van 1991, aangeven. Daarom hebben zij aangedrongen op een nieuwe volkstelling. Het heeft er enige schijn van dat de Macedonische autoriteiten inderdaad pogingen doen om het aandeel van de etnische minderheden in de uitkomst van de volkstelling kunstmatig klein te houden. Langs die weg zou kunnen worden voorkomen dat etnische minderheden op basis van een hoger uitvallend bevolkingsaandeel hun eisen voor autonomie zullen opvoeren. Overigens laat dit de mogelijkheid onverlet dat een deel van de gemelde problemen het gevolg is van gebrek aan ervaring en middelen van de autoriteiten. Het lijkt in ieder geval aannemelijk dat de komende volkstelling, die bedoeld was om de etnische wrijvingen in Macedonië te reduceren, deze juist zal versterken.

Conclusie/voorzicht

De strijd in Bosnië-Herzegovina vertoont een wisselende intensiteit. Het zijn vooral de Moslims die verantwoordelijk zijn voor bestandsschendingen. Er zijn geen aanwijzingen dat de internationale bemiddelingspogingen de betrokken partijen op korte termijn zullen bewegen in te stemmen met een politieke oplossing van het conflict.

Ook in Kroatië is weinig uitzicht op een doorbraak in de politieke en militaire patstelling inzake de UNPA's. Vermoedelijk zal in Kroatië de steun voor een militaire uitweg uit de impasse toenemen.

De volkstelling die dezer dagen in Macedonië wordt gehouden en bedoeld was om de etnische spanningen in die republiek te verminderen, lijkt deze in de praktijk eerder aan te wakkeren.